Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Irakurketa ozen esanguratsua

Mikel Iruskieta

HEZIKT. Hizkuntza eta Literaturaren Didaktika Saila (EHU)

Bibliografia

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Oinarrizko erreferentziak

- Garcia-Arriola, E.A. eta Iruskieta, M. 2016. Intentziozko irakurketa ozena: lehen urratsak. TANTAK, 28 (2), 85-110. [Garcia-Arriola and Iruskieta, 2016]
- Eizagirre, P. Jendaurreko irakurketa. `http://aittu.net/`
- Euskaltzaindia. EBAZ. ▸ Ik. hemen
- Gaminde et al. 2014. Ahoskera lantzeko argibideak eta jarduerak. EHU. [Gaminde et al., 2014]

Bibliografia

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Oinarrizko erreferentziak

– Garcia-Arriola, E.A. eta Iruskieta, M. 2016. Intentziozko irakurketa ozena: lehen urratsak. TANTAK, 28 (2), 85-110. [Garcia-Arriola and Iruskieta, 2016]
– Eizagirre, P. Jendaurreko irakurketa. `http://aittu.net/`
– Euskaltzaindia. EBAZ. ▸ Ik. hemen
– Gaminde et al. 2014. Ahoskera lantzeko argibideak eta jarduerak. EHU. [Gaminde et al., 2014]

Sakontzeko erreferentziak

– Gaminde, I. Goikoetxea, U. 2005. Irakurketa Ebaluatzeko Irizpideak Bizkaian, Mendebalde Kultura Alkartea. ▸ Ik. hemen
– Intonazioa: ▸ Ik. hemen eta azentua: ▸ Ik. hemen

Gaitasun komunikatiboaren termino garrantzitsuak

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Termino garrantzitsuak

- Balio linguistikoa (araua)
- Balio pragmatikoa (arauaren esplotazioa)
- Estrategia-gaitasuna

Komunikazio gaitasunean trebatzeko modu erraza izan daiteke irakurketa ozena. Irakurketa ozena lantzeko bi ardatz hauek landuko ditugu: balio linguistikoa eta pragmatikoa. Bi ardatzok honako ezaugarri hauetan:

- Bolumena
- Intonazioa
- Erritmoa
- Lapsusak
- Azentua

Irakurketa ozena gaiko edukiak eta atazak

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Edukiak

Hauek dira gai honetako edukiak:

- Irakurketa ozen esanguratsua
- Prosodiaren informazioak (irakurketaren ezaugarriak)
- Irakurketa ozena ebaluatzeko irizpideak
- Irakurketa eraginkorraren baliabideak

Egin beharreko atazak hauek dira:

- Hizkuntzak irakasteko bideoa prestatzea
- Testua norberak irakurri eta (ko)ebaluatu
- Testu bat prestatu irakurtzeko, prestaketa azaldu

Eskema

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

1 Oinarrizko kontzeptuak

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Irakurketaren xedea: egoerari lotua

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Norberarentzat irakurtzea (pribatua)
  - Ikasteko
  - Tresnak erabiltzeko (informazio praktikoa lortzea)
  - Gozatzeko
- Beste norbaitentzat irakurtzea (publikoa)
  - Eremu akademikoko irakurketa (ipuinak, lanak, bildutako informazioa, talde-lanak, ikerkuntza...)
  - Literatur irakurketak (poemak, liburuak, antzerkia...)
  - Eremu politikoko irakurketa
  - Hedabideetakoa (azpitituludun albistegiak, politikarien mitinak, irratiko albiste laburrak...)

... denok uste dugu irakurtzea erraza dela

hizkuntzen irakaskuntzan...

... baina teknika ezberdinak erabiltzen hastean asko konplikatzen da!

Irakurketa adierazgarria (INTENTZIOA)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Inoiz baino gehiago irakurtzen da:
  - Telebista saioetan, Irrati saioetan
  - Lan akademikoen aurkezpenetan
  - Ohorezko hitzaldietan, Legebiltzarrean
  - ESKOLAN eta HEZKUNTZAN???
- ONDO IRAKURTZEA GARRANTZITSUA DA
- Baina zer baliatu ondo irakurtzeko?
  - Izateko... zentzuzkoa, erakargarria, egokia, sinesgarria, atsegina, ulergarria, adierazgarria

Intentzizko irakurketa ozenaren ardatz nagusiak

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Balio linguistikoa edo estrukturala (araua)
  - Arau gramatikalen balioa
- Balio pragmatikoa (intentziozkoa)
  - Nahita, arau gramatikalak esplotatzen dira arauak deskribatzen ez duen beste balio bat lortzeko eta irakurle/entzulearengan efektu komunikatiboak lortzeko
  - Balio pragmatikoa soilik lortuko da, baldin eta soilik arau apurketa hori sozialki onargarria bada

JUSTIFIKAZIOA

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Irakurketa ozena da konpetentzia komunikatiboan trebatzen hasteko lehen fasea
  - Araudia, zuzen eta zehaztasunez aritzeko
  - Emozioak, esandakoa aberasteko
  - Estrategiak, helburu zehatzak lortzeko

Outline

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

BOLUMENA

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Araua (balio linguistikoa)

- Inguruko baldintzen arabera egokitu
- Ez altuegi, ezta baxuegia ere
- Aretoaren tamaina, entzule kopurua eta egon daitezkeen zaratak edukiko dira kontuan
- Kontuz: bolumenak ulermenean eragin dezake

ERABILERA PRAGMATIKOA

- Esaldi bateko gauza garrantzitsuenak nabarmentzeko erabil daiteke bolumen edo indarra
- Ahozko diskurtsoa erakargarri egiten da (erritmo eta) bolumen aldaketekin
- Gramatikaz ari garenean zuzenketak egiteko edota formaren bat nabarmentzeko erabil daiteke

Bolumenaren ariketa (balio pragmatikoa)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Bolumena soilik erabiliz, eman garrantzia esaldiko elementu ezberdinei

- Politikariak diru publikoa lapurtu zuen atzo.
  - Nork?
  - Zer?
- PRAAT tresnarekin argi ikusten da beheko irudietan intentsitatearen baliorik handiena toki ezberdinetan dagoela

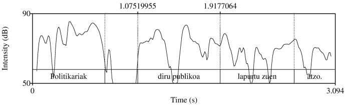

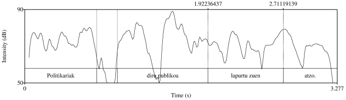

Outline

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Lapsusa

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

ARAUA:

- Motak: trabatzeak, bazilazioak, berregiteak...
- Noiz? Ezezagunak edota ezhoikoak diren hitz/egiturak saihesten dira eta ohikoagoak diren formekin ordezkatu
  - Adib.: atzerriko izenekin bazilazioak edota trabatzeak egin daitezke
  - Esaldi luzeegietan edota erabiltzen ez diren egituretan trabatzeak egiten ditu irakurle ez-arituak

ERABILERA PRAGMATIKOA:

- Pertsonaia bat sinesgarriago edo egiteko erabil daiteke, pertsonaiaren ezintasun/gaixotasun edota kultura maila eskasa adierazteko

Outline

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

ARTIKULAZIOA (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Euskaraz honela artikulatzen dira bokal eta kontsonanteak
- "g" bokalen artean, afrikatuak (tz/ts), frikariak (s, x), "ll", "j"

Ezpainak	(Hortz)Albe	Sabaia	Beloa
p	t	(tt)	k
b	d	(dd)	g
m	n	ñ	
f	s/z	x/y	(h)
	ts/tz	tx	
	l/ll		
	r//rr		

AHOSKERA (EBAZ = araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- a, e, i, o, u idatzi bezala ahoskatu
- Bokal bilkurak
  - Bokalak bokalen ondoan daudenean ere idatzi bezala ahoskatuko dira hizkera maila zainduetan: etxia > etxea, geruau > geroago, mendixa > mendia, buruba > burua.
  - Aintzat hartu <ea, oa> idazten direnen bestelako ahoskerak egoki eta zuzen direla gainerako hizkera mailetan: etxia, etxie; geruau, telefonua eta kidekoak. <ia, ua> idazten direnen bestelako ahoskerak egoki eta zuzen direla gainerako hizkera mailetan: mendiya, mendixa, mendiza; buruba eta kidekoak edo, bigarren bokala aldatuz edo kenduz: mendie, mendi; burue, buru eta kidekoak

Entzun eta araua deskribatu (EBAZ = araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

— Ez zaitez kezkatu. Ez badago, erosi egingo dugu.

— Horiek ez dakite nor naizen. Ez daukate ideiarik ere!

— Gu ez gaude haserre. Zu hala baldin bazaude, okerrago zuretzat.

— Haiek ez zekiten zer egin, baina ez zuten jakiteko motiborik ere.

— Nik ez nekien nongoa zinen. Hala ere, ez nizun galdetu.

— Atsedenaldia? Ez legoke gaizki! Ez litzaiguke gaizki etorriko!

— Baietz bada, gustura joan zela etxera. Ez ezazu zalantzan jarri.

— Zakurra autoak jota hil zen. Ala ez zen hala hil?

— Ez jan maionesa, txarra dago eta! Janez gero, auskalo!

Ta hots bilkurak?

`http://vimeo.com/11489099`

(1'30" –2'30")

Entzun eta araua deskribatu (EBAZ = araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

– Ez zaitez kezkatu. Ez badago, erosi egingo dugu.

– Horiek ez dakite nor naizen. Ez daukate ideiarik ere!

– Gu ez gaude haserre. Zu hala baldin bazaude, okerrago zuretzat.

– Haiek ez zekiten zer egin, baina ez zuten jakiteko motiborik ere.

– Nik ez nekien nongoa zinen. Hala ere, ez nizun galdetu.

– Atsedenaldia? Ez legoke gaizki! Ez litzaiguke gaizki etorriko!

– Baietz bada, gustura joan zela etxera. Ez ezazu zalantzan jarri.

– Zakurra autoak jota hil zen. Ala ez zen hala hil?

– Ez jan maionesa, txarra dago eta! Janez gero, auskalo!

Ta hots bilkurak?

http://vimeo.com/11489099

(1'30" –2'30")

– Z_B = ZP

– Z_D = ZT

– Z_G = ZK

– Z_Z = TZ

– Z_N = ↓N

– Z_L = ↓L

– N_Z = NTZ

– L_vZ = L↓TZ

– R_vZ = R↓TZ

– -ez_gero = ezkero

Ahoskera (trabariak) (EBAZ = araua)

- Idatzi bezala ahoskatu maila zainduan: <b, d, f, g, k, l, ll, m, n, ñ, p, r, rr, s, t, ts, tx, tz, z>
- <g> <e> eta <i>: geologia. Azken orduko maileguetan, salbuespenak: gin (edaria).
- <s, z> eta <ts, tz> Hizkera zainduenetarako pare hauek bereiztea (bereizten diren zonaldeetan)
- <z> euskaraz beti txistukaria da eta gaitzetsi egin behar da gaztelaniazko ahoskera hortzartekoa: zapato
- <il, in> letra bilkurak: mila > milla [*miya], mailua > mallua [*mayua].
- <j> hitz hasieran <y> ahoskatuko da (hala nola jateko yateko, jokalariak yokalariak). Badira [x] belarraz ere ahoska daitezkeen hitzak, jasoan erabilpen gutxikoak. <j> hitz barruan <y> izango litzateke ahoskera zainduena.
- <x> Ahoskera sabaikaria du lehengo euskal hitzetan: xagu, xoxo, Xabier; baina <x> maileguetan bokalartekoa <ks> ahoskatzea hobesten da hizkera zainduan: sexua > seksua, taxian > taksian, faxez > faksez.

Ahoskera (trabari bilkura) (EBAZ = araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- <zb, zd, zg> ahoskabe ebaki behar dira: ez da > ezta, ez gara > ezkara (aditz formen hasieran agertuko dena)
- <zz> afrikatua osatzen da: ez zara > etzara; ez zenion > etzenion.
- <nz, lz, rz> eta <ns, ls, rs> txistukaria (<z, s>) afrikatu (<tz, ts>) egin: universidad > unibertsitate, Francia > Frantzia, falso > faltsua.
- Hitz mugan ere ordezkatze hori egiten den euskaretan afrikatzea onartzen da ahoskera zainduan: esan zuen > esantzuen; eman zion > emantzion
- Bizkaiera arautuan <rs> ez da afrikatu egiten.
- <zn, zl, zh> euskalki batzuetan <z> ez da ahoskatzen: ez naiz > eznaiz edo enaiz; ez luke > ezluke edo eluke; ez haiz > ezaiz edo ehaiz).

Soinu bilkurak (i) (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Bokal bilkurak, goranzko / beheranzko diptongoak
  - Derio, Bakio, zientzia
  - Zahar, mahats, lehen
  - behia, nahia, ahuntza
- Palatalizazioa: i+n, i+l: lainoa, oiloa
- Degeminazioak: n/n: esaten nuen >> esatenuen
- Silabifikazioa: batzar aretoa >> batzarraretoa

Soinu bilkurak (ii) (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Herkarien galerak eta aldaketak:
  - bost gizon, prest dago, lagunak dira
  - eztut topatu, honek pentsatu du
- Sudurkari eta albokarien galerak:
  - mutil luzea, hemen nago
  - joan naiz, esan liteke, egin lezake
- Afrikatuen frikarizatzea:
  - ezetz ba!, hotz dago, berakatz bat, mendirantz doa

Soinu bilkurak (iii) (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Frikarien afrikazioa:
  - pertsona, jertsea, pentsatu
  - eman zion, hil zuen
- Ez-en erabilerak:
  - ez + n = ez nago, ez nator, ez naiz
  - ez + h = ez hago, ez haiz, ez hoa
  - ez + d = ez dago, ez dator, ez diezaioket
  - ez + b = ez badator, ez badago, ez bedi
  - ez + l = ez legoke, ez litzateke, ez lihoake
  - ez + g = ez gara, ez gaude, ez gatoz
  - ez + z = ez zara, ez zarete, ez zaitut

EBAZ lantzeko: AHO-KORAPILOAK

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Akerrak adarrak okerrak ditu, adarrak okerrak akerrak ditu, adarrak akerrak okerrak ditu, okerrak adarrak akerrak ditu.	Kamamila, mantzanila, mendian gabiltza bila eta bila. Hara hemen zerbait biribil-biribila! Zer ote da? Zer ote da? Behi baten kaka pila!
Sei sisa horixka ziren sorginak egosiak, sei sisa horixka ziren basotik ekarriak!	Gotzonek galtza beltzak jantzi ditu. Non dira Gotzonen galtza beltzak? Gotzonek soinean ditu galtza beltzak, Gotzonek galtza beltzak jantzi ditu!
Zu Susana Zubia zara. Izena Susana eta abizena Zubia. Zu Susana Zubia zara eta Itsasondon bizi zara!	Sanson zein zan? Sanson Sanson zan! Eta Sanson Sanson ez bazan Sanson zein izango zan? Sanson Sanson ez bazan ez zan Sanson izango!

ERABILERA PRAGMATIKOA

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Zenbait soinu (-RR-, -n, -k-...) indartu edota luzatu daitezke hitza garrantzitsua dela adierazteko.
- Kontakizun formaletan sintagma bukaerak luzatu egiten dira batez ere -n sudurkaria (telebistan eta baita ipuinetan ere).
- Zenbait ipuinetan pertsonai batzuen ahoskera aldatzen da, pertsonaia ezaugarritzeko, adibidez, atzerritar gisa:
  - Tse-tse sendagilea: Eltxoa dela erakusteko
  - Frantses pirata irudikatzeko: Zegg diga pilota fgijitu hogiek?

Adibideak ahoskera (balio pragmatikoa)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Arbasoak

Tse-Tse sendagilea aldarte oneko dago gaur. Boa anestesistarekin, Sator oftalmologoarekin eta Lefante sendagilearekin batera dago kafetegiko mahai batean eserita, eta gehien atsegin duen gaiari buruz ari da: familiari buruz!

–Benetan diotzzuet, adizzkideok: nire familian, zzendagile zzena azzpaldikoa dugu eta gurazzoengandik zzemeengana igaro da behin eta berriro! Nire birraitona ere ozzpe handiko zzendagilea zen!

PIRATEN GUTIZIAK

Shin Luk, ontziko sukaldariak, afaria zerbitzatu zien pirata gosetuei. Baina piratak platerei begira-begira geratu ziren nazka aurpegiarekin.

—Zer da, baina, txerri-jan hau?

—Udaberriko biribilkiak, txerriki ezti-garratza, ogi txinatarra eta tea —erantzun zuen gizalegez Shin Luk.

—Belagg txagg kiggibilduak iduggi dute —esan zuen Omelette pirata frantsesak, Shin Luk biribildu zuen biribilkia deseginez.

79

Ahoskeraren erabilera pragmatikoa umorean

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

ITURRIA: Beobide, J.L. 1980. Euskalerriko ipuinak. Euskarazaleak

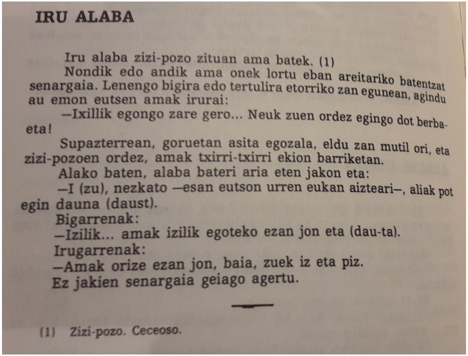

IRU ALABA

Iru alaba zizi-pozo zituan ama batek. (1)

Nondik edo andik ama onek lortu eban areitariko batentzat senargaia. Lenengo bigira edo tertulira etorriko zan egunean, agindu au emon eutsen amak irurai:

—Ixillik egongo zare gero... Neuk zuen ordez egingo dot berba-eta!

Supazterrean, goruetan asita egozala, eldu zan mutil ori, eta zizi-pozoen ordez, amak txirri-txirri ekion barriketan.

Alako baten, alaba bateri aria eten jakon eta:

—I (zu), nezkato —esan eutson urren eukan aizteari—, aliak pot egin dauna (daust).

Bigarrenak:

—Izilik... amak izilik egoteko ezan jon eta (dau-ta).

Irugarrenak:

—Amak orize ezan jon, baia, zuek iz eta piz.

Ez jakien senargaia geiago agertu.

(1) Zizi-pozo. Ceceoso.

Beste bertsio bat, bakoitzari akats ezberdinak emanez:

- Han! Atite aputu!
- Omodxona modolo-modolo bat. (sudurkariak)
- Amak etan ititilik oteko ta ititilik onbez.

Outline

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Azentua (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Azentuan eta doinuan aldeak daude, eta nabarmenak batzuetan, euskalkitik euskalkira eta eskualdetik eskualdera.
- Gaztelaniaz hitzak azkenaurreko silaban azentuatzeko joera dago, euskaraz, ordea, mendebaleko hizkuntza-aldaeretan, bederen, bigarren (ezkerretik hasita) eta azkeneko silabak azentuatzeko joera dugu, azkeneko silabaren azentua bestea; aurrekoa bezain indartsua ez bada ere.
  - *Gure herriko gaurko gazteak ikastólara joaten dira autobúsean. Hamazórtzi urte betetzen dituztenean, gidari-agiria ateratzen dute eta elkartasúnak balio handia du.
- Azentua bereizgarri: Horrék (SG) // hórrek (PL)
  - Nik ikusi dudala égia da // Egían, Donostiako auzoan.

Azentua (Eizagirre 2013) (araua)

etxea
etxebizitza
etxe ondoan
etxean dago
etxean dago eta!
basetxean dago eta!
_/+2/_/_/_/_-1

- Azentu markatuena +2 eta ez azkena, kontua da azentu markatuena ondo egitea.
- Sala, profesores = Sala de profesores -2/_ de _/_/-2/_ [i) llanismoa, ii) hitzez hitz ez dago aldaketarik]
- Irakasleak, (_/+2/_/_/-1) gela (-2/_) = irakasle-gela (_/+2/_/_/_/-1) [i) azentu bikoitza, ii) talde fonikoa-sintagma (+) vs hitza]
- Bokatiboak azken silaban markatuena: Aizu, Enekó! Kontuz, neská! Ea ba, Mikél eta Edurné, zatozte hona;

Azentua (erabilera pragmatikoa)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Gaztelerazko azentua imitatzeko (-2 eredua)
  - Usted es el sospechoso! —— oO-o-o-ooOo
- Ingelesezko azentua imitatzeko (+1 eredua IZE eta ADJ)
  - You are the suspect! —— o-o-o-Oo
- Susmagarria zeu zara!
  - a) oOooO-o-Oo (+2-1)
  - b) oooOo-o-Oo (-2)
  - c) Ooooo-O-oo (+1)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Outline

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Intonazioa (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Esaldi moten tonu konfigurazioa (gora edo behera). Esaldi mota nagusiak bereizi behar dira (balio fonologikoa):
  - Enuntziatiboak bukatu beherantz
  - Galderak (bai-ez bukatu gorantz, N-Z bukatu beherantz)
- Gehiago: `http://irale.pbworks.com/w/page/14707085/Intonazioa`

Intonazioa testu batean (araua)

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Testu honetan galdegai-aditzera heldu baino lehen sintagma guztietan gora egiten du irakurleak eta galdegai-aditza amaitu eta gero, beti behera sintagma bukaera guztietan.

Izaroko fraile batek↗ kutun bat ei eban↘ Bermeon.↓ Fraile maite-mindu hori,↗ besteak lotaratu ondoren,↗ igerian joaten ei zan↘ gabero, ↘ Bermeora. ↓ Itsasoan eta inguruan ilun egon arren,↗ zuzen heltzen ei zan ↘ bere kutunak kandela-argia ipinten eutsalako leihoan,↘ gidaritzat. ↓ Baina behin↗ deabrua sartu ei zan bitartean. ↓ Kutunaren krisailu-argia amatau, eta askoz urrunagoko auzo batean↗ argia biztu. Eta frailea,↗ indarrak galduta,↗ ezin helduta,↗ ito egin ei zan. ↓

Peru eta Mari Gureak - Agustin Zibikarai – (Ondarru, 1914)
"SAUTRELA" saiotik hartua.
Hasier Etxeberriak irakurria

- Argi bat iluntasunean [4'33"]
`https://vimeo.com/11488050`

Intonazioaren balio pragmatikoa

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Intonazioa soilik erabiliz aldatu/nabarmendu galdegaia

- Alkateak jakinarazi du aurtengo jaietan ez dela su-festarik egongo. (Zer?)
- Alkateak jakinarazi du aurtengo jaietan ez dela su-festarik egongo. (Zeinek?)
- Alkateak jakinarazi du aurtengo jaietan ez dela su-festarik egongo. (Noiz?)

ITURRIA: http://www.aittu.net/?q=node/165 (1'22")

Intonazioaren balio pragmatikoa

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Intonazioarekin galdegaia markatzen da eta balio pragmatikoa esaten zaio, hitz ordenak zehazten duen galdegaiarekin ez datorrenean (hurrengo kasuan noiz galdera markatzeko)

- Alkateak jakinarazi du aurtengo jaietan ez dela su-festarik egongo. (Zeinek?)
- Alkateak jakinarazi du aurtengo jaietan ez dela su-festarik egongo. (Noiz?)

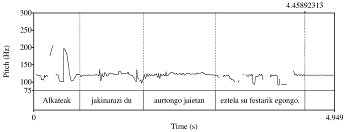

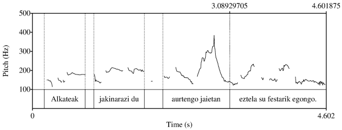

ARIKETA: Eman intonazio egokia galderak erantzuteko

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Idatzi zuena irakurri zuen ikasleak. (ZER?)
- Idatzi zuena irakurri zuen ikasleak. (NORK?)
- Idatzi zuena irakurri zuen ikasleak. (BAI?)

- Amak atzo errieta egin zion umeari. (NORK?)
- Amak atzo errieta egin zion umeari. (NOIZ?)
- Amak atzo errieta egin zion umeari. (NORI?)
- Amak atzo errieta egin zion umeari. (BAI?)

Outline

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Etena

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Testuaren interpretazio egokirako irakurleak grafikoki adierazita agertzen diren etenak errespetatu behar ditu. Baina horrek ez du esan nahi soinurik ez dagoela; izan ere, etena modu ezberdinetan adieraz daiteke
  - Etena eta egitura sintaktikoa
  - Sintagmak ezin hauts daitezke
  - Galdegaia eta aditza ezin bana daitezke
  - Hots aldaketen arrazoia. Ez dugu hitzez hitz berba egiten, hots, hitz baten ostean etenak eginez. Beraz, ez da hitzez hitz irakurri behar, baizik eta sintagmaka.

Balio pragmatikoa

- Kasu askotan irakurtzen dugunean, ez ditugu puntuen pausa luzea eta komaren pausa laburra errespetatzen. Garrantzia badu komarekin dagoen pasarte bat, beharbada, puntuak baino tarte gehiago beharko du.
- Hitzak silabaka ere esan daitezke, etenak eginez, hitz hori garrantzitsua dela esateko.

Outline

1 Oinarrizko kontzeptuak
- Bolumena
- Lapsusa
- Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
- Azentua
- Intonazioa
- Etenak
- Abiadura

2 Gako hitzak

3 Praktika

4 Bibliografia

Abiadura

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Testuaren tasunek abiadura egokia baldintzatuko dute. Abiadura neutroa zein den zenbakitan ezin zehatz badezakegu ere, bai esan dezakegu ezen, albistegietan edo eskola baten azalpenak ematean testua ondo ulertzeko behar dena dela.
- Abiadura handiegiak lapsus kopurua handitu, artikulazioa, etenak eta intonazioa desegokitu eta ulermena zaildu.

Balio pragmatikoa:

- Abiadura ere erabil liteke modu adierazkorrean. Pasarteari erritmoa emateko (zerrendaketa) edota moteltzeko (karga kontzeptuala)
- Emozioekin, jarrerekin edo urduri egotearekin lotzen da [Gaminde et al., 2014]

Abiaduraren adibidea

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- PRAAT tresnarekin argi ikusten da Eusko Jaurlaritzaren iragarki honetan, garrantzitsua oso astiro esaten da, definizioa. Eta egilearen informazioa oso arin.

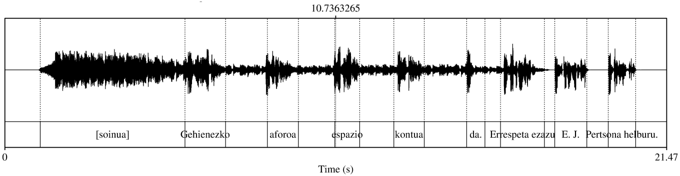

Irakurketa aztertzeko tresnak

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- PRAAT programarekin fonetikako hainbat azterketa egin daitezke
  - http://www.fon.hum.uva.nl/praat/
  - ENG: http://web.stanford.edu/dept/linguistics/corpora/material/PRAAT_workshop_manual_v421.pdf
  - ES: http://liceu.uab.cat/~joaquim/phonetics/fon_Praat/Praat.html

... praktikarekin, ordea, biderik okerra ere asko konplikatzen da!

... zuzen daiteke eta irakurketa esanguratsuan

eta adierazgarrian inoiz baino erosoago ibili!

Gako-hitzak eta ondorio NAGUSIAk

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Gako-hitzak

- Balio estrukturala edo linguistikoa
- Balio pragmatikoa
- Bolumena
- Lapsusa
- Azentua
- Intonazioa
- Etena
- Abiadura

Gai honi dagokionez, garrantzitsua da jakitea honako bi ardatz hauek zein paper jokatzen duten irakurketaren ezaugarrietan:

- Hizkuntza-gaitasuna >> balio linguistikoa
- Komunikazio-gaitasuna eta Estrategia-gaitasuna >> balio pragmatikoa

Irakurketa aztertzen

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Irakurketa ozenaz dakizuenaz, ikus ezazue hurrengo bideoa, ITSASOA ETXE BARRUAN liburuaren irakurketa, eta azter ezazue nola egiten duen ikusiko duzuen haurrak (LH3):
- http://www.youtube.com/watch?v=z3Q5dYfzDKg

	BAI_adibideak	EZ_adibideak
Lapsusak		
EBAZ		
Bolumena		
Etenak		
Abiadura	....	....

Irakurketa aztertzen

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

- Irakurketa ozenaz dakizuenaz, ikus ezazue hurrengo bideoa, ITSASOA ETXE BARRUAN liburuaren irakurketa, eta azter ezazue nola egiten duen ikusiko duzuen haurrak (LH3):
- `http://www.youtube.com/watch?v=z3Q5dYfzDKg`
-

	BAI_adibideak	EZ_adibideak
Lapsusak	Ondoa	
EBAZ	S, Z, arraiñak, andereñoak	egiten_zen, ez_zedin, ez_dela, errotulagailua, arrainak, baina,
Bolumena		Ez du moldatzen
Etenak		Ez ditu markatzen
Abiadura		Moldatzen du erraztasunaren arabera

References I

Oinarrizko kontzeptuak
Bolumena
Lapsusa
Artikulazioa (ahoskera: EBAZ)
Azentua
Intonazioa
Etenak
Abiadura
Gako hitzak
Praktika
Bibliografia

Gaminde, I., Aurrekoetxea, G., Etxebarria, A., Garay, U., and Romero, A. (2014).
Ahoskera lantzeko argibideak eta jarduerak. Laguntzarako materiala: teoria eta praktika.
UPV/EHU, Bilbo.

Garcia-Arriola, E. and Iruskieta, M. (2016).
Intentziozko irakurketa ozena: lehen urratsak.
Tantak 28 (2), pages 85–110.